

صبانت از حریم زنان در آموزه‌های قرآن کریم

حیدر سهرابی^۱ و فریبا لباف^۲

۱. استادیار زبان و ادبیات عرب، گروه معارف اسلامی، دانشکده عقیدتی سیاسی، دانشگاه علوم انتظامی امین. aaabbb4455@chmail.ir

۲. استادیار فقه و حقوق خصوصی، گروه اخلاق اسلامی، دانشکده عقیدتی سیاسی، دانشگاه علوم انتظامی امین (نویسنده مسئول).
f.labbaf66@gmail.com

چکیده

زمینه و هدف: حریم خصوصی زنان در نظام حقوقی و اخلاقی اسلام و آموزه‌های قرآن کریم از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در این تحقیق موضوع صبانت از حریم زنان را در آیه‌های قرآن کریم مورد بررسی قرار گرفت. دو پرسش اصلی پیرامون مؤلفه‌ها و مدل صبانت از حریم زنان در چارچوب آموزه‌های قرآن کریم مطرح شد. **روش:** با توجه به ماهیت موضوع رویکرد کیفی برای انجام تحقیق به کار رفت. به منظور شناسایی آموزه‌های قرآنی صبانت از حریم زنان و تفسیر داده‌های متنی، از روش تحلیل مضمون استفاده شد. در بررسی ادبیات تحقیق کتاب‌های تفسیری شیعه و اهل سنت و مقاله‌های داخلی و خارجی مرتبط مورد مطالعه قرار گرفت. نرم‌افزارهای قرآنی به عنوان منبع داده، و نرم‌افزار مکس.کیودی.ای برای کدگذاری و تجزیه و تحلیل داده‌ها به کار رفت. **یافته‌ها:** بر اساس آموزه‌های قرآنی مؤلفه‌های صبانت از حریم زنان دارای دو بُعد درونی و بیرونی است. بُعد درونی شامل معیارهایی است که بایستی از سوی ایشان مورد توجه قرار گیرد، که مهمترین آن‌ها عفاف و حجاب است. ابعاد بیرونی شامل رعایت حقوق مادی، حقوق همسری، پرده‌پوشی نسبت به لغزش‌های زنان و معاشرت نیکو با ایشان است. تاکید بر اجر و مغفرت برای زنان صالح، از دیگر آموزه‌های مهم قرآنی است. **نتیجه‌گیری:** در قرآن کریم همواره بر لزوم رعایت حریم زنان در عرصه‌های مختلف فردی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تاکید شده است؛ این موضوع نشان‌دهنده اهمیت رعایت حریم زنان برای سلامت جامعه در ابعاد مختلف است. عمل به آموزه‌های قرآنی درباره‌ی صبانت از حریم زنان و تکریم جایگاه ایشان، سلامت جامعه را در پی دارد.

واژه‌های کلیدی: حریم زنان، حقوق زنان، قرآن کریم، عفاف و حجاب، تحلیل مضمون.

◀ **استناد (به شیوه APA ویرایش ۶):** سهرابی، حیدر؛ لباف، فریبا (بهار و تابستان ۱۳۹۸). صبانت از حریم زنان در آموزه‌های قرآن کریم. *دوفصلنامه پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده*، ۷(۱)، ۵-۲۴.

مقدمه

حریم خصوصی در نظام حقوقی و اخلاقی اسلام از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و باید به عنوان قلمرو، محدوده اختصاصی و غیرعلنی از ورود نظارت و مداخله دیگران مصون باشد. رعایت هنجارهای اخلاقی و انگاره‌های شرعی مبتنی بر دفاع از ارزش‌های جامعه و صیانت از آن ضرورتی انکار ناپذیر است. رعایت احکام دینی و دستورهای اخلاقی برای آن است، تا حریم خصوصی انسان‌ها در روابط فردی و اجتماعی رعایت گردد. از جمله مخاطبان فرمان‌های الهی زنان هستند که از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. حفظ حریم زنان و مردان از اهمیت خاصی برخوردار است که در آموزه‌های دینی ما به خصوص قرآن کریم بر آن تاکید شده است. تا جایی که حفظ حریم شخصی از برترین عبادت‌ها بشمار می‌آید (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰). در آیه‌های ۲۹ تا ۳۱ سوره معارج به برخی از اوصاف مومنان از جمله خویشتن داری و رعایت عفت، به عنوان صفات برجسته ایشان اشاره شده است. در آیه ۳۵ سوره احزاب که به اوصاف اعتقادی و اخلاقی و عملی مومنان اشاره می‌کند، صیانت از حریم شخصی را از صفات برجسته مردان و زنان مومن و پاکدامن می‌داند. مرزبندی دقیق و حفظ حریم از شرایط حضور زنان در جامعه اسلامی است. حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) در مورد ویژگی بهترین زنان می‌فرماید: «بهترین زنان کسانی هستند که مردان نامحرم آن‌ها را نبینند و آن‌ها هم مردان نامحرم را نبینند» (طبرسی، ۱۴۱۲). امروزه اولین قربانی آسیب‌هایی مانند خشونت، همسرآزاری، ایراد صدمه‌های عمدی، اذیت و آزار جنسی زنان هستند (میرفرهادی و شایانی، ۱۳۹۳). همچنین آسیب‌های فیزیکی و عدم احساس امنیت فکری، روانی، جانی و مالی از جمله آسیب‌های شایع در میان زنان است (امینی و جاراللهی، ۱۳۹۳). به استناد آیه‌های ۳۰ و ۳۱ سوره نور، ۵۹ سوره احزاب، ۲۵ سوره قصص، داشتن جامعه‌ای عاری از هر گونه رفتار ضد ارزشی و اخلاقی، همچنین صیانت از حریم شخصی زنان ضرورتی انکارناپذیر می‌باشد. در فقه واژه «حریم» به معنای منع است؛ یعنی چیزی که نزدیک شدن به آن برای غیر صاحبش ممنوع است (مجلسی، ۱۴۰۳، ص ۲/ ۲۴۱). افزون بر آن حریم را هر امر ممنوعی دانسته‌اند که هتک آن جایز نباشد (ابوحیب، ۱۴۰۸، ص ۸۶). فقها اصطلاح حریم را بیشتر در برابر مال و جان و عرض به کار برده‌اند. بدین معنا که حریم را چنین توصیف نموده‌اند: چیزی که انسان از آن دفاع و حمایت می‌کند و بر سر آن می‌جنگد (ابن منظور، ۱۴۱۴، ص ۱۱۲/ ۱۱۲). با رواج فعالیت‌های فمینیستی در کشور و بهره‌گیری ابزاری از زنان و تحریک احساسات و تشویق آن‌ها به هنجارشکنی و پیشگام بودن در تجمعات غیر قانونی، و از طرفی لزوم برخورد قانونی و شرعی با این افراد و عدم استفاده از پلیس زن توانمند مقتدر، آموزش دیده و ماهر برای کنترل وضعیت بحرانی، دفاع و حمایت از زنان در این شرایط امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد (علیمردانی و عبدالهی و استرکی، ۱۳۹۵). با تاکید منشور حقوق شهروندی سال ۱۳۹۵ که بر اصولی مانند کرامت انسانی و صیانت از حقوق و آزادی‌های غیر قابل سلب مبتنی است «حق همه شهروندان به ویژه زنان و کودکان است که از تعرض و خشونت گفتاری و رفتاری دیگران در تمام محیط‌های خانوادگی و اجتماعی مصون باشند» (رسولی و سلامت، ۱۳۹۵، ص ۷). همچنین «حق هر شهروند است که حریم

خصوصی او محترم شناخته شود» (رسولی و سلامت، ۱۳۹۵، ص ۵). هر چیزی که محترم شمرده شود ماهیتاً محدوده‌ای دارد که بایستی از تعرض مصون بوده و از هر نوع تعدی به آن جلوگیری به عمل آید (قنواتی و جاو، ۱۳۹۰). انسان نسبت به حریم خصوصی حساس است و در مواقع لزوم به دفاع از آن برمی‌خیزد (حسینی زبیدی، ۱۴۱۴). اهمیت این مسئله ما را بر آن داشت که موضوع حریم زنان را از منظر غنی‌ترین منابع اسلامی یعنی قرآن و روایات مورد بررسی قرار دهیم و با تکیه بر داده‌های تحقیق، الگویی قرآنی و روایی برای موضوع ارائه کنیم. در این مقاله با توجه به مقدمات ذکر شده به تحلیل مضمون مؤلفه‌های صیانت از حریم در آموزه‌های قرآن کریم پرداختیم. پرسش‌های این تحقیق عبارتند از: ۱- مؤلفه‌های صیانت از حریم زنان در قرآن کریم کدام است؟ ۲- مدل صیانت از حریم زنان در چارچوب آموزه‌های قرآن کریم چگونه ترسیم می‌شود؟

ادبیات پژوهش: پیشینه و مبانی نظری

پیشینه پژوهش: بررسی‌های به عمل آمده نشان می‌دهد که پژوهش‌هایی در خصوص حریم خصوصی و صیانت از آن نگاشته شده است که در این بخش به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

طیبه (۱۳۹۷) در کتاب «حمایت از حریم خصوصی زنان در جرایم منافی عفت»، حریم خصوصی زنان را در نظام حقوقی ایران مورد بررسی قرار داده است. در فصل‌های مختلف کتاب به جرایم منافی عفت احصاء شده در قانون از جمله زنا، لواط، قذف، مساحقه و غیره پرداخته شده است.

درگاه‌زاده و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «ارائه و تحلیل مدل اخلاقی در ورود به حریم خصوصی» آورده است که حریم خصوصی در آموزه‌های اسلامی و نیز در موارد مجاز ورود به آن در بردارنده هفت مؤلفه است که به لزوم پاسداشت حریم خصوصی افراد اشاره می‌کند.

مححص (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «بازخوانی نسبت امر به معروف و نهی از منکر با حریم خصوصی بر مبنای قرآن» به تحدید قلمرو امر به معروف و نهی از منکر و حریم شخصی بر مبنای قرآن کریم پرداخته است. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که امر به معروف و نهی از منکر نه تنها با صیانت از حریم شخصی در تضاد نیست، بلکه همه مصلحان اجتماعی به عنوان اصلی که مقوم حریم شخصی افراد است از آن استقبال می‌کنند. رحمدل (۱۳۸۴) در مقاله‌ای با عنوان «حق انسان بر حریم خصوصی» بیان می‌دارد که انسان با وجود پذیرش زندگی در اجتماع حاضر نیست از آن‌چه که به فردی‌ترین مسائل وی مربوط می‌شود، دست بردارد. در این مقاله مفهوم حریم خصوصی و مصادیق آن مورد نقد قرار گرفته است.

موسی زاده و مصطفی زاده (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «نگاهی به مفهوم و مبانی حق بر حریم خصوصی در نظام حقوقی عرفی» بیان می‌دارد که نگاه تاریخی به حریم خصوصی در مباحث انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی همواره امری ارزشمند و مورد حمایت است.

در پیشینه بررسی شده یافته‌ها متمرکز بر حریم خصوصی در نظام حقوقی، عرفی و رویه قضایی است و در جوامع گوناگون با تفاوت در نوع فرهنگ، ضرورتی انکار ناپذیر است. نبود تعریف واحدی از حریم خصوصی از ویژگی‌های یکسان این گونه پژوهش‌ها است. لذا این پژوهش رویکردی کل نگر و جامع برای شناخت مصادیق حریم خصوصی زنان در آموزه‌های قرآنی را دنبال می‌کند.

مبانی نظری

حریم در لغت به «آن چه که مورد حمایت باشد» اطلاق می‌گردد (بستانی، ۱۳۷۵، ص ۳۲۷). حجاب و عفاف و رعایت حریم زنان در آیین یهود یک اصل روشن و غیرقابل انکار است. موارد مختلف و متعددی وجود دارد که آشکارا بر پوشش زنان و کیفیت و حدود آن تأکید گردیده است. برای مثال اگر زن یهودی بدون پوشش سر در میان مردان ظاهر شود، همسرش حق دارد بدون پرداخت مهریه، او را طلاق دهد. رواج حجاب و اهتمام به عفاف در سیره عملی زنان یهود در طول تاریخ قابل ملاحظه است، هر چند که امروزه با تأثیر فرهنگ غرب بر پیروان این دین، توجه به حجاب و پوشش در میان زنان یهودی کاهش یافته است (عهد عتیق، ۱۳۹۶). در آیین مسیح، نه تنها احکام دین یهود در باب حجاب زنان نسخ و نقض نشده، بلکه با شدت و قوت بیشتری مورد تأکید قرار گرفته است. سیره عملی بانوان مسیحی در طول تاریخ نیز نشان دهنده پابندی آنان به این مسأله است (عهد جدید، ۱۹۹۴).

در اندیشه سکولاریسم^۱ که ویژگی‌هایی همچون دین‌زدایی از اخلاق، نفی حکومت براساس دکترین دینی را از اصول اولیه خود می‌داند، عفت و صیانت از حریم زنان، طبق موازین اسلامی از جمله حجاب، ممنوعیت سقط جنین، ضابطه‌مند شدن روابط جنسی و احکام مربوط به خانواده و اخلاق و ارزش‌های دینی، را مصداق ستم به زنان می‌داند و در راستای محو آن فعالیت می‌کند. در نظریه فمینیسم^۲ پست‌مدرن، از دهه هفتاد میلادی به بعد، گروه‌هایی متأثر از دیدگاه‌های پست مدرن با تکیه بر روانشناسی رفتار گرایانه بر حفظ ویژگی‌های زنانگی تأکید کردند. آنان بر این عقیده بودند که زن نیازمند خانواده، همسر و فرزند است؛ اما نه در قالب نقش ازدواج و نقش مادری که خود موجب تسلط بر زنان می‌گردد (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ۱۳۷۷، ص ۳۰). در نظریه لیبرالیسم^۳ انسان از نظر شخصیتی، فرهنگی و رفتاری یا اقتصادی و اجتماعی مختار است هر گونه که بخواهد رفتار کند و بندی را نپذیرد. فرد از دیدگاه «هابز^۴»، «هیوم^۵» و «بنتام^۶» به کسی اطلاق می‌شود که تحت تأثیر شهوت‌ها، خواهش‌ها و تمنیات قرار دارد، و انگیزه لازم را از این طریق

1. Secularism
3. Liberalism
5. David Hume

2. Feminism
4. Thomas Hobbes
6. Jeremy Bentham

کسب می‌کند (آربلاستر آنتونی، ۱۳۷۷، ص ۵۰). اندیشه فمینیستی از آثار اندیشه‌های سکولاریسم، لیبرالیسم و اومانیزم^۱ است و تنها در قلمرو «هوس‌مداری» و «آزادی مطلق» و «عدم توجه به وحی و احکام دینی» مطرح می‌گردد. در آیه‌های قرآن و روایات اسلامی بر ضرورت رعایت عفاف و حفظ حجاب تأکید شده و مردان و زنان به‌طور جداگانه به داشتن عفاف در ابعاد مختلف زندگی فرا خوانده شده‌اند. حدود حجاب که پوشاندن همه اندام به جز گردی صورت و دو دست تا مچ است، در روایات اسلامی آمده است. همچنین در دین اسلام، فلسفه و حدود پوشش زن و چرایی آن به صراحت مورد توجه قرار گرفته و مواردی مانند حفظ پاکی و شخصیت زن برای مصون ماندن از طمع و آزار بیمارداران مورد تأکید قرار گرفته است.

لزوم رعایت حریم در قرآن: قرآن کریم به عنوان اساسی‌ترین کتاب در هدایت بشر درباره لزوم رعایت حریم خصوصی افراد به صراحت سخن گفته است. حریم خصوصی در اسلام از سه منظر مورد توجه قرار گرفته است:

الف- حریم خصوصی در آیه‌های قرآنی و روایات؛ ب- فطری بودن حریم خصوصی ج- دلیل عقلی.

الف- حریم خصوصی در آیه‌های قرآنی و روایات: ممنوعیت گمان بد، تجسس و غیبت در اسلام «اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ اِنَّهُ وَا لَا تَجَسَّسُوا» (حجرات: ۱۲) و ممنوعیت ورود به منازل و حریم خصوصی دیگران بدون اجازه «لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا» (نور: ۲۷) با استفاده از کلمه تستأذِنُوا و نه تستأذِنُوا اشاره به این امر دارد که در کسب اجازه باید جنبه‌های اخلاقی نیز رعایت شود. انس اجازه‌های همراه با محبت، لطف، آشنایی و صداقت است (مکارم شیرازی، ۱۳۸۸، ص ۱۴ / ۴۲۷). این اصل باید برای اعضای خانواده نیز توجیه شود. از این رو قرآن کریم با دستورات حقوقی، اخلاقی و تربیتی وضعیت‌های مختلفی را مطرح می‌کند؛ برای مثال به وضعیت کودکانی که به سن بلوغ رسیده‌اند توجه کرده و در آیه ۵۹ سوره نور می‌فرماید: «هنگامی که اطفال شما به سن بلوغ می‌رسند باید اجازه بگیرند، همانگونه که اشخاصی که پیش از ایشان بودند اجازه می‌گرفتند» در آیه ۵۸ سوره نور خداوند در یک دستور تربیتی کودکان نابالغ را موظف می‌کند در سه زمان (پیش از نماز صبح، نیمروز و بعد از نماز عشاء) که زمان خصوصی محسوب می‌شود برای ورود به مکان استراحت والدین اذن دخول بگیرند «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ...ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَ حِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِّن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَرَاةٍ لَّكُمْ» (طباطبایی، ۱۳۷۴: ۱۵ / ۱۶۳).

ب- فطری بودن حریم: برخی از اندیشمندان معتقدند که داشتن حریم خصوصی نیازی فطری است، که ضرورت آن بدون استدلال عقلی و از طریق شهود درک می‌شود. تحقیقاتی که برخی انسان‌شناسان انجام داده‌اند، موید همین امر است (انصاری، ۱۳۸۶، ص ۴۰).

ج- دلیل عقلی بودن حریم: حریم خصوصی و صیانت از آن از مستقالات عقلی است. زیرا عقل، تجاوز به حریم خصوصی اشخاص و افشای اطلاعات و عیوب آن‌ها را ظلم و قبیح می‌داند.

حریم خصوصی در قوانین: اعلامیه جهانی حقوق بشر سازمان ملل متحد که در سال ۱۹۴۸ در مجمع عمومی این سازمان به تصویب رسید، از حریم مکانی و ارتباطی در سطح بین‌المللی حمایت می‌کند. به موجب ماده ۱۲ این اعلامیه که به حقوق بنیادی افراد مربوط است، آحاد بشر حق دارند از یک زندگی خصوصی که دور از مزاحمت دیگران باشد بهره‌مند شوند (صفایی، ۱۳۷۰، ص ۴-۵). در اسناد بین‌المللی اسلامی نیز به حریم خصوصی توجه شده است. نمونه‌ای از این توجه را می‌توان در اعلامیه اسلامی حقوق بشر که در سال ۱۹۹۰ در شهر قاهره به تصویب وزرای خارجه کشورهای اسلامی رسید، مشاهده کرد. با تأکید بر خلیفه الله بودن انسان و نبود برتری افراد بر یکدیگر به جز در تقوا، با عبارتی جامع و فراگیر بر حمایت از زندگی شخصی و حریم خصوصی انسان تأکید کرده است. در جمع‌بندی مطالب ارائه شده می‌توان اذعان داشت که رعایت حقوق زنان و حفظ حرمت آنان و دفاع و صیانت از حریم زنان امری است که مورد قبول همه ادیان و مکتب‌های غربی از جمله سکولاریسم، لیبرالیسم و فمینیسم می‌باشد. در این پژوهش به بررسی مصداق‌های قرآنی صیانت از حریم و حقوق زنان پرداخته شده، و انتظار می‌رود دستاوردهای پژوهش در جهت پیشگیری از نقض حریم زنان مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

روش

در این تحقیق با توجه به ماهیت موضوع که به بررسی و احصای آموزه‌های مرتبط با صیانت از حریم زنان در قرآن کریم می‌پردازد، از رویکرد کیفی استفاده شد. به منظور استخراج گزاره‌ها و مفاهیم مندرج در قرآن کریم و تفسیر داده‌های متنی، روش تحلیل مضمون به کار رفت. در این روش برای مطالعه ادبیات تحقیق از نرم‌افزارهای قرآنی و کتاب‌های تفسیری شیعه و اهل سنت و مقاله‌های داخلی و خارجی مرتبط استفاده شد. نرم‌افزار بوریحان^۱ برای مدیریت منابع داده و سازماندهی آن‌ها و نرم‌افزار مکس کیودی‌ای^۲ برای تجزیه و تحلیل داده‌ها بکارگیری شد؛ در فرایند تحلیل مضمون سه نوع کد تحت عنوان کدهای پایه، کدهای سازمان‌دهنده و کدهای فراگیر شناسایی و مورد استفاده قرار گرفت. در بخش کدهای پایه مقوله‌ها احصا، تفکیک و فرایند مفهوم‌پردازی انجام شد. در بخش کدهای سازمان‌دهنده با برقراری ارتباط بین مقوله‌ها، اطلاعات را به یکدیگر مرتبط نمودیم. در بخش کدهای فراگیر به عنوان مرحله نهایی کدگذاری، مؤلفه‌های اصلی و اساسی را شناسایی شد، و مؤلفه اصلی را که دیگر مؤلفه‌ها در پیرامون آن قرار می‌گیرند و الگوی نهایی را تشکیل می‌دهند، انتخاب شد. شایان ذکر است که در مرحله احصای کدهای فراگیر افزون بر تحلیل مضامین قرآن کریم، مضمون‌های مورد نظر در تفاسیر معتبر شیعه و اهل سنت از قبیل المیزان فی تفسیر القرآن اثر علامه طباطبایی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن اثر طبرسی، تفسیر نور الثقلین اثر حویزی به عنوان تفاسیر شیعی؛ و جامع البیان فی

1. BouReyhan

2. MaxQDA

تفسیر القرآن اثر طبری، الجامع لأحكام القرآن اثر قرطبی و شواهد التنزیل لقواعد التفضیل اثر حسکانی به عنوان تفاسیر اهل سنت به صورت تطبیقی بررسی شد؛ و مضمون‌های نهایی بر اساس تحلیل علمی مضامین قرآن کریم و مطالعه تطبیقی هر یک از مقوله‌ها تعدیل و تجمیع گردید.

یافته‌ها

صیانت از حریم خصوصی زنان در قرآن کریم در قالب‌های مختلف و با تعبیرهای گوناگون بیان شده است. در این بخش برخی از مهم‌ترین مفاهیم قرآنی که بیان‌کننده حریم زنان است را با ذکر نمونه‌های قرآنی بیان می‌کنیم.

توجه قرآن کریم به حقوق مادی زنان: قرآن کریم نسبت به حقوق مادی زنان اهتمام ویژه‌ای دارد؛ تا جایی که در مواضع مختلفی از قرآن کریم بر این مهم تأکید نموده است. به عنوان نمونه خداوند در قرآن کریم درباره حقوق مادی زنان می‌فرماید: «الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ» (نساء: ۳۴). مردان، کارگزاران و تدبیرکنندگان [زندگی] زنانند، به خاطر آن که خدا مردان را [از جهت توان جسمی و تحمل مشکلات] بر زنان برتری داده، و به خاطر آن که [مردان] از اموالشان هزینه زندگی زنان را [به عنوان حقی واجب] می‌پردازند... (انصاریان، ۱۳۸۳، ص ۸۴). از امام صادق ع نقل شده است که فرمود: «حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى زَوْجِهَا أَنْ يَسُدَّ جَوْعَتَهَا...» (ابن فهد حلی، ۱۴۰۷، ص ۹۱).

از حقوق زن بر مرد آن است که زندگی مادی او را تأمین کند. از دیگر مؤلفه‌های رعایت حقوق مادی زنان توصیه قرآن کریم به پرداخت مهریه ایشان است. از نگاه اسلام مهریه علاوه بر جنبه‌ی مادی و اقتصادی، دارای ابعاد معنوی و عاطفی از قبیل پیوند محبت، عشق، بقا و تکامل است (مکارم شیرازی، ۱۳۸۸، ص ۳۷۵/۱). در قرآن کریم درباره لزوم پرداخت مهریه زنان به خودشان، و نه به فردی دیگر می‌خوانیم که: «وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً» (نساء: ۴). و مهر زنان را به عنوان هدیه‌ای از روی طیب خاطر به ایشان بدهید. این که خداوند تبارک و تعالی در این آیه فرمود: «وَأَتُوا صَدُقَاتِهِنَّ» و نفرمود «أَتُوا صَدَقَاتِ النِّسَاءِ» معلوم می‌شود که مهریه زنان را باید به خود آنان پرداخت نه به پدر یا برادر و دیگران، بر خلاف آنچه در جاهلیت مرسوم بوده است (دهقان، ۱۳۸۷، ص ۲۸۲/۳). امام صادق (ع) بر ضرورت پرداخت مهریه از سوی زوج به زوجه تأکید فرموده، و در حدیثی مردانی را که نسبت به پرداخت مهریه‌ی زنان کوتاهی می‌کنند؛ در زمره‌ی دزدان به حساب آورده، می‌فرماید: السَّرَّاقُ ثَلَاثَةٌ: مَانِعُ الزَّكَاةِ، وَمُسْتَجِلُّ مَهْوَرِ النِّسَاءِ، وَكَذَلِكَ مِنَ اسْتِدَانِ وَلَمْ يَنْوَ قَضَاءَهُ (مجلسی، ۱۴۰۳، ص ۱۲/۹۶) دزدان سه گروهند: کسی که زکات ندهد، و کسی که مهریه زنان را [بر خود] حلال شمارد، و نیز کسی که وام ستاند و قصد پرداختن آن را نداشته باشد.

تأکید قرآن کریم بر لزوم رعایت عفاف و حجاب از سوی زنان: موضوع رعایت حجاب و عفاف در برابر نامحرم قبل از دین اسلام در فرهنگ‌ها و ادیان مختلف وجود داشته است. در قرآن آیه‌های متعددی درباره

ضرورت رعایت عفاف و حجاب از سوی زنان وجود دارد. به عنوان نمونه در قرآن می‌خوانیم که: «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا يَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ...» (نور: ۳۱). و به زنان با ایمان بگو: «دیدگان خود را [از هر نامحرمی] فرو بندند و پاکدامنی ورزند و زیورهای خود را آشکار نگردانند؛ مگر آنچه که [طبعاً] از آن پیداست. و باید روسری خود را بر گردن خویش [فرو] اندازند، و زیورهایشان را آشکار نکنند. امام صادق علیه‌السلام فرمود: نگاه گناه‌آلود تیری از تیرهای زهرآلود ابلیس است، و چه بسا یک نگاه، حسرت و اندوه طولانی را به همراه داشته باشد (ابن بابویه، ۱۳۸۱، ص ۶۷۰).

در آموزه‌های قرآن کریم آیه‌های متعددی بر لزوم رعایت حیا، وقار و متانت به عنوان لوازم عفاف و حجاب تاکید نموده است. به عنوان مثال خداوند خطاب به زنان پیامبر اعظم (ص) می‌فرماید: «وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى...» (احزاب: ۳۳). و در خانه‌هایتان بمانید، و [در میان نامحرمان و کوچه و بازار] مانند زنان دوران جاهلیت پیشین [که برای خودنمایی با زینت و آرایش و بدون پوشش در همه‌جا ظاهر می‌شدند] ظاهر نشوید.

فرمان عفت و حیا به مردان: افزون بر آموزه‌های دین اسلام درباره صیانت زنان از حریم خود، موضوع رعایت حیا و خویش‌داری توسط مردان نیز مورد توجه قرار دارد. در احکام شرعی دین اسلام نحوه پوشش و تعامل مردان با زنان به خوبی بیان شده است. در قرآن کریم در این باره می‌خوانیم که: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ... وَلَا مَسْتَأْذِنِينَ لِحَدِيثٍ... وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَائِهِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ...» (احزاب: ۵۳) ای مؤمنان! به خانه‌های پیامبر جز آن که به شما اجازه دهند وارد نشوید، و سرگرم سخن گفتن [با اهل خانه] نشوید... و زمانی که از همسران ایشان متاعی خواستید از پشت پرده و حجاب از آنان بخواهید، که این برای قلب شما و قلب‌های آنان پاکیزه‌تر است. در موضع دیگری از قرآن کریم درباره لزوم رعایت عفت و حیا از سوی مردان می‌خوانیم که: «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ...» (نور: ۳۰). به مردان مؤمن بگو: چشمان خود را [از آنچه حرام است] فرو بندند، و پاکدامنی ورزند، این برای آنان پاکیزه‌تر است.

احصای تم‌ها/ مضمون‌ها: صیانت از حریم زنان از امور مهم در آموزه‌های قرآن کریم است. طبق بررسی به عمل آمده خداوند تبارک و تعالی در تعداد ۲۸۷ گزاره در ۱۱۵ آیه قرآن کریم درباره صیانت از حریم زنان سخن به میان آورده است. در این بخش پس از بررسی ادبیات موضوع در قرآن و مراجعه به تفسیرهای معتبر شیعه و اهل سنت مضمون‌ها مربوط صیانت از حریم زنان را در آیه‌های قرآن مشخص کردیم، و با توجه به فراوانی کدهای استخراج شده، مضمون‌های مرتبط با سوال‌های تحقیق در قالب ۴۴ آیه که بیشترین ارتباط را با موضوع داشتند، در تحلیل نهایی داده‌ها مورد استفاده قرار گرفتند.

کدهای پایه: در این مرحله داده‌های گردآوری شده، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفتند، و بر اساس مفهوم مشترک بین آن‌ها تفکیک و در قالب مضمون‌های تحقیق گروه‌بندی شدند. فرایند احصای کدهای پایه به شیوه زیر صورت پذیرفت، که به جهت رعایت اختصار به ارائه یک نمونه بسنده می‌شود (جدول ۱). پس از احصای آیات مرتبط با موضوع صیانت از زنان در قرآن کریم، تکنیک برچسب‌گذاری اجرا و کدگذاری سطح نخست انجام شد؛ بر این اساس مضامین پایه شناسایی و مبنای کدگذاری سطح دوم و سوم قرار گرفت (جدول ۲).

جدول ۱. نمونه‌ای از فرایند احصای کدهای پایه برای استخراج مؤلفه‌های تحقیق

متن آیه	مضمون‌های اولیه	مضمون اصلی	نظر مکتب
لا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ... (نور: ۳۱).	لا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ قُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا	عفاف و حجاب زنان (خویش‌داری) زنان در سخن گفتن با مردان غریبه و حفظ ظاهر)	لا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ: بخشی از زینت زن از قبیل دستبند، گردن‌بند و خلخال پنهان است، و بخشی از زینت از قبیل لباس ظاهر است (ابن‌ابی‌حاتم، ۱۴۱۹: ۲۵۷۳/۸). فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ: تاکید بر وقار و متانت در سخن گفتن با مردان غریبه (حسینی همدانی، ۱۴۰۴: ۱۰۲/۱۳). وَ قُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا: سخن گفتن پسندیده به دور از ریب و تهمت، سخن گفتن با خشونت و غلظت نه لینت (کاشانی، ۱۳۱۳: ۲۸۲/۷). سخن معمول و مستقیم بگویید، سخنی که شرع و عرف اسلامی آن را پسندیده دارد، و آن سخنی است که تنها مدلول خود را برساند، نه این‌که کرشمه و ناز را بر آن اضافه کنی، تا شنونده علاوه بر درک مدلول آن دچار ریبه هم بشود (طباطبایی، ۱۳۷۴: ۴۶۱/۱۶). فَيُطَمَعِ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَ قُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا (احزاب: ۳۲).

جدول ۲. کدهای پایه احصا شده در قرآن کریم

مضمون پایه	منبع کد
ازدواج زنان ارعابت شان و منزلت زنان در ازدواج	لا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ
ازدواج زنان انهی از مالک شدن زنان به عنوان ارث	لا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا
ازدواج زنان، قصد عفت در ازدواج نه هوسبازی	مُحْصِنِينَ غَيْرِ مُسَافِحِينَ وَ لَا مَتَّخِذِي أَخْدَانٍ
حریم زنان صالح در پیشگاه خداوند، حفظ حریم زنان صالح توسط خداوند	فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ
حریم زنان صالح در پیشگاه خداوند، وعده اجر و مغفرت برای زنان صالح	يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُمَافِقَنَّكَ عَلَىٰ أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَ لَا يَشْرِقْنَ وَ لَا يَزْنِينَ وَ لَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَ لَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَ أَرْجُلِهِنَّ وَ لَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ

مضمون پایه	منبع کد
حریم زنان صالح در پیشگاه خداوند اوعده اجر و مغفرت برای زنان صالح	إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا
حریم زنان صالح در پیشگاه خداوند اوعده اجر و مغفرت برای زنان صالح	إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا
حقوق مالی زنان اراعیات حقوق مالی زنان	إِذَا تَيْتَمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ
حقوق مالی زنان انهی از وارث شدن اموال زنان	لَا تَعْضَلُوهُنَّ لِتَذَهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ
حقوق مالی زنان اواجب بودن پرداخت مهریه زنان	فَأَتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ فَرِيضَةً
حقوق مالی زنان پرداخت مهریه زنان به طور کامل و به نیکی	آتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
حقوق مالی زنان پرداخت مهریه شرط صحت ازدواج	وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ
حقوق مالی زنان پرداخت مهریه شرط صحت ازدواج	يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَعْلَمْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أَجُورَهُنَّ
حقوق مالی زنان پرداخت مهریه شرط صحت ازدواج	إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ
حقوق مالی زنان پرداخت هزینه شیردهی به زنان	فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ
عفاف و حجاب زنان ابرهیز از تردد غیر ضروری در خارج از منزل	وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ
عفاف و حجاب زنان احیا، وقار و منانت در برخورد با مردان	فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ
عفاف و حجاب زنان اراعیات حریم خصوصی	إِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
عفاف و حجاب زنان اراعیات حریم خصوصی	لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ
عفاف و حجاب زنان اعفت جنسی	يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ
عفاف و حجاب زنان اعفت جنسی	وَلَا يَرْزُونَ مِنْ فَعْلٍ ذَلِكَ يَلْقَى أَنَامًا
عفاف و حجاب زنان اعفت در پوشش	يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جِلْبَابِهِنَّ
عفاف و حجاب زنان اعفت در پوشش	وَلْيُضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ
عفاف و حجاب زنان اعفت زبان	إِنْ اتَّقَيْنَ فَمَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا
عفاف و حجاب زنان اعفت چشم	يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ
عفاف و حجاب زنان انهی زنان از خودنمایی	وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ
عفاف و حجاب زنان انهی زنان از خودنمایی	وَلَا تَبْرَجْنَ تَبْرَجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى
عفاف و حجاب زنان انهی زنان از خودنمایی	لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ
عفاف و حجاب زنان انهی زنان از خودنمایی	لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتِ أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْثَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الْوَالِدِينَ الَّذِينَ لَمْ يَطَّهَرُوا عَلَى غَوْرَاتِ النِّسَاءِ

مضمون پایه	منبع کد
معاشرت با زنان اخویستن داری مردان در برابر تمایلات نفسانی	يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ
معاشرت با زنان اخویستن داری مردان در برابر تمایلات نفسانی	الَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ
معاشرت با زنان اخویستن داری مردان در نگاه به زنان نامحرم	يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ
معاشرت با زنان اعفت و حیا در تعامل روزمره با زنان	إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسَأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَائِهِ حِجَابٍ
معاشرت با زنان اعفت و حیا در تعامل کلامی با زنان	لَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ
معاشرت با زنان اعفت و رزی مردان در زمان مهیا نبودن شرایط ازدواج	لَيْسَتَعَفِيفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا
معاشرت با زنان معاشرت نیکو با زنان	عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
معاشرت با زنان منع اجبار زنان به فساد اخلاقی	لَا تُكْرَهُوا قِتْيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ
معاشرت با زنان اوعده عذاب برای اشاعه دهندگان فحشا	الَّذِينَ يُجِبُونَ أَنْ تَسْبِغَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
گذشت از خطای زنان اتوصیه به توبه پس از ارتکاب گناه	اسْتَغْفِرِي لَذَنبِكِ
گذشت از خطای زنان اتوصیه به گذشت از خطای زنان	يُوسُفُ أَعْرَضَ عَنْ هَذَا
گذشت از خطای زنان ارجحان گواهی زن بر گواهی همسر در موضع تهمت	يَذَرُوا عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ
گذشت از خطای زنان منع متهم کردن زنان بدون ارائه دلیل	الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ
گذشت از خطای زنان منع متهم کردن زنان بدون ارائه دلیل	الَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (۶) وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ
گذشت از خطای زنان منع متهم کردن زنان بدون ارائه دلیل	الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعْنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

کدهای سازمان دهنده: در شناسایی کدهای سازمان دهنده مؤلفه‌های به دست آمده از قرآن کریم که در فرایند گردآوری کدهای پایه احصا شده بود، به تناسب ویژگی و ماهیت مفهومی با یکدیگر تلفیق و تجمیع شدند. این مرحله از تحقیق با بهره‌گیری از نرم‌افزار مکس کیودی‌ای ساماندهی گردید. فرایند تحلیل مؤلفه‌ها در نرم‌افزار یادشده به صورت نمونه در قالب تصویر زیر نشان داده شده است. در این بخش جدول کدهای سازمان دهنده که در آن فرایند ایجاد پیوند معنایی بین کدهای پایه نمایش داده شده است (جدول ۳).

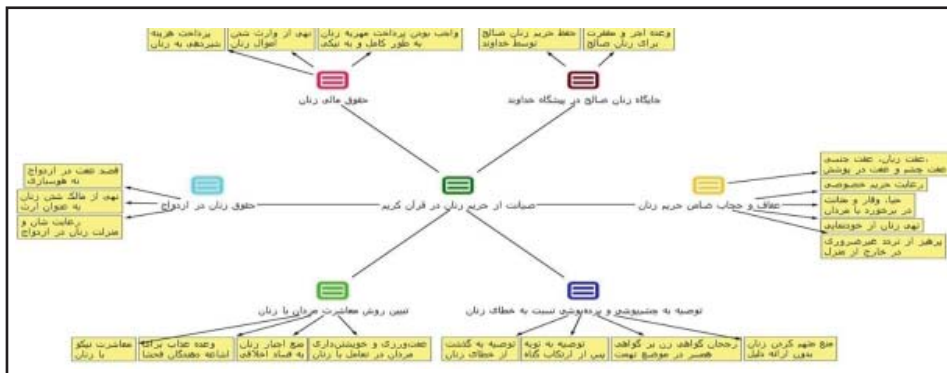

جدول ۳. کدهای سازمان‌دهنده احصاشده درباره حریم زنان در قرآن کریم

مضمون سازمان دهنده	مضمون فراگیر
عفت ورزی مردان در زمان مهیا نبودن شرایط ازدواج	تبیین روش معاشرت با زنان
خویشتن داری مردان در برابر تمایلات نفسانی	
خویشتن داری مردان در نگاه به زنان نامحرم	
عفت و حیا در تعامل کلامی با زنان	
منع اجبار زنان به فساد اخلاقی	
وعده عذاب برای اشاعه دهندگان فحشا	
عفت و حیا در تعامل روزمره با زنان	
معاشرت نیکو با زنان	عفاف و حجاب ضامن حریم زنان
عفت زبان	
رعایت حریم خصوصی	
حیا، وقار و متانت در برخورد با مردان	
نهی زنان از خودنمایی	
پرهیز از تردد غیرضروری در خارج از منزل	
عفت جنسی	
عفت چشم	جایگاه زنان صالح در پیشگاه خداوند
عفت در پوشش	
حفظ حریم زنان صالح توسط خداوند	
وعده اجر و مغفرت برای زنان صالح	حقوق مالی زنان
رعایت حقوق مالی زنان	
پرداخت مهریه زنان به طور کامل و به نیکی	
واجب بودن پرداخت مهریه زنان	
نهی از وارث شدن اموال زنان	
پرداخت مهریه شرط صحت ازدواج	
پرداخت هزینه شیردهی به زنان	توصیه به چشم‌پوشی و پرده‌پوشی نسبت به خطای زنان
منع متهم کردن زنان بدون ارائه دلیل	
رجحان گواهی زن بر گواهی همسر در موضع تهمت	
توصیه به توبه پس از ارتکاب گناه	
توصیه به گذشت از خطای زنان	حقوق زنان در ازدواج
قصد عفت در ازدواج نه هوسبازی	
نهی از مالک شدن زنان به عنوان ارث	
رعایت شان و منزلت زنان در ازدواج	

کدهای سازمان‌دهنده احصا شده از مضمون‌های تحقیق در قالب نمودار نمایش داده شده است (شکل

۱). ماتریس ارتباط هر یک از کدهای احصا شده با دیگر کدها که توسط نرم‌افزار مکس کیودی‌ای شناسایی و استخراج شده است، در شکل ۲ آمده است.

شکل ۱. مضامین سازمان دهنده درباره صیانت از حریم زنان در قرآن کریم

Code	Relations	Browser
1	تعمیر روحی همسران مردان با زنان	
2	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
3	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
4	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
5	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
6	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
7	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
8	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
9	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
10	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
11	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
12	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
13	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
14	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
15	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
16	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
17	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
18	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
19	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
20	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
21	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
22	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
23	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
24	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
25	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
26	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
27	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
28	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
29	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
30	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
31	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
32	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
33	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
34	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
35	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
36	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
37	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
38	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
39	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
40	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
41	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
42	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
43	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
44	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
45	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
46	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
47	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
48	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
49	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
50	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
51	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
52	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
53	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
54	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
55	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
56	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
57	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
58	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
59	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
60	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
61	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
62	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
63	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
64	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
65	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
66	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
67	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
68	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
69	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
70	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
71	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
72	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
73	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
74	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
75	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
76	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
77	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
78	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
79	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
80	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
81	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
82	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
83	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
84	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
85	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
86	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
87	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
88	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
89	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
90	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
91	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
92	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
93	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
94	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
95	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
96	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
97	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
98	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	
99	تعمیر روحی فرزندان زنان با زنان	
100	تعمیر روحی فرزندان مردان با زنان	

شکل ۲. ماتریس ارتباط مضامین صیانت از حریم زنان در قرآن کریم

مضمون‌های فراگیر: در این مرحله از تحقیق مدل نهایی بر اساس نتایج به دست آمده از بررسی آیه‌های قرآن و تحلیل گزاره‌های احصا شده استخراج گردید، و اجزای تشکیل‌دهنده مدل نظری پژوهش با استفاده از تفسیر کدهای پایه و سازمان‌دهنده مشخص شد. در این فرایند مضمون‌های مفید در پاسخگویی به سوال‌های تحقیق احصا، بررسی، تفکیک و به طور منطقی در هم ادغام شدند. در پایان این فرایند الگوی نهایی تحقیق ارائه گردید. نتایج بررسی‌های صورت گرفته در این بخش نشانگر آن است که بر اساس آموزه‌های قرآن کریم موضوع حریم زنان در دو بُعد درونی و بیرونی قابل تحلیل می‌باشد. بُعد درونی ناظر به بایدها و نبایدهایی است که بایستی از سوی زنان مورد توجه قرار گیرد، و بُعد بیرونی شامل مؤلفه‌هایی است که بایستی از سوی جامعه تامین گردد، تا حریم زنان حفظ شود. آن‌چه در فرایند بررسی آیه‌های قرآن کریم مشخص شد، آن است که از شش مضمون اصلی احصا

شده درباره حریم زنان، تنها یک مؤلفه ناظر به بُعد درونی است، و چهار مؤلفه دیگر به ابعاد بیرونی حریم زنان اشاره دارد. همچنین یکی از مؤلفه‌های اصلی حریم زنان شامل دستورات خداوند تبارک و تعالی در حفظ حریم زنان و برخورد نیکو با ایشان است. مؤلفه‌ای که بیان‌کننده بُعد درونی حریم زنان است، به مساله عفت و حجاب زنان اشاره دارد. رعایت عفاف و حجاب از سوی زنان به عنوان یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین مؤلفه‌های تأمین‌کننده حریم زنان در جامعه در قرآن کریم مورد تأکید قرار گرفته است. این مؤلفه دارای زیرمؤلفه‌هایی از قبیل لزوم رعایت حیا و وقار و متانت در برخورد با مردان، پرهیز از تردد غیرضروری در خارج از منزل، حفظ حریم خصوصی خود و توجه به حریم خصوصی دیگران، پرهیز از خودنمایی، عفت زنان، عفت چشم، رعایت عفت در پوشش و خویشتن داری در مسائل جنسی است. در ابعاد بیرونی حریم زنان یکی از مؤلفه‌هایی که بر صیانت از حریم زنان از سوی جامعه تأکید دارد، نحوه تعامل مردان با زنان در جامعه و رعایت حریم ایشان است. در مضمون تبیین روش معاشرت مردان با زنان، زیرمضمون‌هایی از قبیل معاشرت نیکو با زنان، عفت ورزی مردان در صورت مهیا نبودن شرایط ازدواج، خویشتن داری در برابر تمایلات نفسانی، خویشتن داری در نگاه به نامحرم، عفت کلام، حیا در تعامل روزمره با زنان، منع اجبار زنان به فساد اخلاقی و وعده عذاب برای اشاعه دهندگان فحشا بیان شده است. در این آموزه‌ها، قرآن کریم به طور مستقیم مردان را خطاب قرار داده است و ایشان را به رعایت حرمت و حریم زنان آکیداً توصیه نموده است. لزوم رعایت حقوق زنان توسط مردان در ازدواج از اموری است که بارها در قرآن کریم مورد تأکید قرار گرفته است. در قرآن کریم در این باره می‌خوانیم که: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا... وَ عَائِشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ... (نساء: ۱۹)». ای اهل ایمان، در زندگانی با زنان به آن‌ها به انصاف رفتار نمایید. همچنین در موضع دیگری از قرآن کریم می‌خوانیم که: «... وَ لَا تُكْرِهُوا فَتِيَانِكُمْ عَلَىٰ الْبِغَاءِ... لَتَبْتَغُوا عَرَصَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا...» (نور: ۳۳) ... و کنیزان خود را ... برای به دست آوردن متاع ناچیز و زودگذر زندگی دنیا به زنا وادار مکنید. رعایت حقوق زنان در ازدواج از سوی مردان از دیگر مضمون‌هایی است که در قرآن کریم مورد تأکید قرار گرفته است. تأکید بر نیت نیکِ عفت‌ورزی در ازدواج از سوی مردان و پرهیز از نگاه هوس‌انگارانه به ازدواج از موضوع‌هایی است که در قرآن کریم مورد تأکید قرار گرفته است، به طوری که مشتقات واژه «حصن» به معنای خویشتن‌داری و عفت‌ورزی ۱۴ مرتبه در قرآن کریم تکرار شده است. نهی مردان از مالک شدن زنان به عنوان ارث که از سنت‌های ظالمانه دوران جاهلیت بود، یکی از دیگر از آموزه‌های قرآن کریم در صیانت از حریم زنان است. در قرآن کریم در این باره می‌خوانیم که: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا...» (نساء: ۱۹). ای کسانی که ایمان آورده‌اید، برای شما حلال نیست که زنان را به ارث ارث ببرید. از تفسیرهای وارد شده درباره این آیه آن است که اعراب جاهلی دختران یتیمی که مالک و وارث ثروتی بودند را از تزویج باز می‌داشتند و با این کار به آنان ضرر می‌رساندند، تا پس از مرگ آن دختران وارث اموال‌شان شوند (قرشی‌بنایی، ۱۴۱۲، ص ۱۴/۵). همچنین در برخی از تفسیرها در باب این آیه این گونه آمده است که: ایشان را از ازدواج منع نکنید، و «عضل» به معنای سخت‌گیری است، و توضیح آیه آن است که: مرد همسر خود را علی‌رغم

عدم میل به ادامه زندگی مشترک با او، در حالت زوجیت نگه می‌داشت، تا این که زن برای رهایی خود از قید زوجیت از مهریه و سایر اموال خود به نفع مرد گذشت کند (سبزواری، ۱۴۰۶، ص ۲۷۴/۲). از دیگر مضمون‌های اصلی که در آن قرآن کریم جامعه را به طور عام و مردان را به طور خاص مخاطب قرار داده است، مضمون توصیه به چشم‌پوشی و پرده‌پوشی نسبت به خطای زنان است. منع متهم کردن زنان به فساد اخلاقی بدون ارائه دلیل از اموری است که در قرآن کریم به شدت نهی شده است. در قرآن درباره این موضوع می‌خوانیم که: «وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ» (نور: ۴). و کسانی که زنان عقیفه پاکدامن را به بی‌عفتی متهم می‌کنند، سپس چهار شاهد نمی‌آورند، پس به آنان هشتاد تازیانه بزنید، و هرگز شهادتی را از آنان نپذیرید، و آنان خود فاسق و نافرمان هستند. و یا در موضع دیگری از قرآن کریم آمده است که: «إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ» (نور: ۲۳). و کسانی که زنان عقیفه پاکدامن با ایمان را به بی‌عفتی متهم می‌کنند، در دنیا و آخرت مورد لعنت قرار می‌گیرند، و برای آنان عذابی بزرگ است. ارجح بودن شهادت زن نسبت به مرد در موضع تهمت از دیگر مصادیق تاکید خداوند تبارک و تعالی رعایت حریم زنان است. خداوند تبارک و تعالی در قرآن کریم در این باره تاکید می‌فرماید که: «وَيَذَرُوهَا عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ» (نور: ۸). و مجازات را از آن زنی که مورد اتهام قرار گرفته دفع می‌کند، این که چهار بار شهادت دهد که سوگند به خدا آن مرد دروغگو است. در صورت اثبات خطای زنان خداوند تبارک و تعالی در قرآن کریم مردان را به گذشت از خطای زنان، و زنان را توبه و بازگشت به سوی خدا توصیه نموده است. در باب توصیه خداوند به مردان برای گذشت از خطای زنان خداوند تبارک و تعالی به حضرت یوسف (ع) امر فرمود که: «يُوسُفُ أَعْرَضُ عَنْ هَذَا» (یوسف: ۲۹). ای یوسف، از این درگذر (یعنی قضیه را از دیگران پنهان دار)، و در ادامه آیه می‌خوانیم که: «وَأَسْتَغْفِرِي لَذَنبِكِ إِنَّكِ كُنْتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ» (یوسف: ۲۹). و (زن را گفت) تو هم از گناه خود توبه کن، زیرا تو از خطاکاران بوده‌ای. همه این موارد حاکی از تاکید قرآن کریم بر این امر است که تا جایی که ممکن است و به سلامت جامعه لطمه‌ای وارد نمی‌شود، بایستی نسبت به زنان با شیوه تساهل و تسامح برخورد نمود. لزوم رعایت حقوق مالی زنان از دیگر مضمون‌هایی است که در راستای صیانت از حقوق زنان در قرآن کریم مکرراً مورد تاکید قرار گرفته است. از مصادیق تاکید قرآن کریم نسبت به حقوق مالی زنان می‌توانیم به لزوم پرداخت مهریه زنان از سوی مردان به طور کامل و به نیکی و ملاک قرار دادن پرداخت مهریه برای صحت ازدواج، منع کردن مردان از وارث شدن اموال زنان، و پرداخت حق‌الزحمه خدمات زنان از قبیل هزینه شیردهی اشاره کنیم. در قرآن کریم درباره لزوم پرداخت حقوق مادی زنان در ازدواج تحت عنوان مهریه می‌خوانیم که: «... وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجْرَهُنَّ...» (ممتحنه: ۱۰). و باکی نیست که آنان را به نکاح خود درآورید، در صورتی که اجر و مهرشان را بدهید. در قرآن کریم برای زنانی که از همسر خود طلاق گرفته‌اند، اما به فرزند شیرخوار خود شیر می‌دهند، حقوق مادی در نظر گرفته شده است. خداوند تبارک و تعالی در این باره

می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ... أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تَضَارُوهُنَّ لِنِصَبِكُمْ عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ...» (طلاق: ۱-۶). ای پیامبر! زمانی که خواستید زنان را طلاق دهید* زنان طلاق داده را [تا پایان عده] به اندازه توانگری خود آن‌جا سکونت دهید که خود سکونت دارید، و به آنان [در نفقه و مسکن] آسیب و زیان نرسانید تا زندگی را بر آنان سخت و دشوار کنید [و آنان مجبور به ترک خانه شوند]، و اگر باردار باشند، هزینه آنان را تا زمانی که وضع حمل کنند، بپردازید و اگر [پس از جدایی] کودک شما را شیر دادند اجرت‌شان را بدهید. تقریباً در همه تفاسیر لزوم پرداخت اجرت شیردهی به مادر مشروط به ترک زوجیت و طلاق زن و مرد شده است. به عنوان نمونه در تفسیر کبیر در این خصوص آمده است که: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا أُرِدْتَ أَنْتَ وَأُمَّتُكَ الطَّلَاقَ... أَسْكِنُوا الْمَطْلُوقَاتِ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنَ الْبُيُوتِ الَّتِي تَجِدُونَ أَنْ تَسْكُنُوهُنَّ فِيهَا عَلَىٰ قَدْرِ سَعَتِكُمْ وَطَاقَتِكُمْ... لَا تَضَارُوهُنَّ فِي الْمَسْكَنِ وَلَا فِي أَمْرِ النِّفْقَةِ... تَجِبُ نَفَقَةُ الْحَامِلِ إِلَىٰ أَنْ تَضَعُ، سِوَاهُ طَالَتْ مَدَّةَ الْحَمْلِ أَمْ قَصُرَتْ... يَعْنِي بَعْدَ وَضْعِ الْحَمْلِ إِذَا أَرْضَعْنَ لَكُمْ أَوْلَادَكُمْ فَأَعْطُوهُنَّ أَجْرَةَ الرِّضَاعِ، وَهَذَا دَلِيلٌ بِأَنَّ الْأُمَّ أَوْلَىٰ بِارِضَاعِ الْوَلَدِ بِأَجْرَةِ الْمَثَلِ، وَأَوْلَىٰ بِالْحِضَانَةِ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ، وَفِيهِ دَلِيلٌ أَنَّ الْأَجْرَةَ لَا تَسْتَحِقُّ بِالْعَقْدِ، وَإِنَّمَا تَسْتَحِقُّ بِالْفِرَاقِ مِنَ الْعَمَلِ؛ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَىٰ أَوْجِبَهَا بَعْدَ الرِّضَاعِ» (طبرانی، ۲۰۰۸: ۲۹۸/۶). یکی از مضمون‌های احصا شده در خصوص حریم زنان جایگاه زنان صالح و شایسته در پیشگاه خداوند است. خدای تبارک و تعالی در قرآن کریم اهمیت اوصاف زنان شایسته را ذکر می‌نماید، و نسبت به ازدواج با زنان ناشایست هشدار می‌دهد و این‌گونه زنان را در حد دشمن معرفی می‌کند، که می‌توانند کانون خانواده را فاسد کنند. در قرآن کریم در این‌باره می‌خوانیم که: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنِّ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ... عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ...» (نغبان: ۱۴). ای کسانی که ایمان آورده‌اید! با رستی برخی از همسران شما [به علت بازداشتن شما از اجرای فرمان‌ها خدا و پیامبر] دشمن شمايند؛ بنابراین از [عمل به خواسته‌های بی‌جای] آنان [که مخالف احکام خداست] بپرهیزید... از سوی دیگر قرآن در موارد متعدّد صلاحیت‌ها و شایستگی‌های زنان را به عنوان همسران نیک و پاکیزه برشمرده و برای این دسته از آنان اجر و مغفرت الهی وعده می‌فرماید. در قرآن کریم در این‌باره آمده است که: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ... فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (ممتحنه: ۱۲). ای پیامبر! هنگامی که زنان مؤمن نزد تو آیند و با تو بیعت کنند... با آن‌ها بیعت کن و برای ایشان از درگاه خداوند طلب آمرزش کن، که خداوند آمرزنده و مهربان است. و یا در موضع دیگری از قرآن کریم می‌خوانیم که: «... فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ...» (نساء: ۳۴). پس زنان صالح، کسانی هستند که متواضعند، و در غیاب (همسر خود،) اسرار و حقوق او را، در مقابل حقوقی که خدا برای آنان قرار داده، حفظ می‌کنند... خدای تبارک و تعالی در این آیه زنان صالح و درستکار را کسانی معرفی می‌کند که در برابر نظام خانواده خاضع هستند و نه تنها در حضور شوهر، بلکه در غیاب او حقوق او را مراعات می‌کنند. خداوند برای این دسته از زنان اجر و مغفرت را وعده نموده است. همچنین در بخش دیگری از قرآن کریم در بیان صفات عبادالرحمن، خواسته ایشان از خدای تبارک و تعالی را نقل می‌کند که می‌گویند:

بحث و نتیجه‌گیری

در قرآن کریم برای همه آحاد جامعه حقوق، تکالیف و حریمی پیش‌بینی شده است، که رعایت و پاسداشت آن‌ها سلامت و نشاط جامعه را به دنبال دارد. یکی از موضوع‌های مهم در قرآن کریم و حقوق زنان است. بخشی از مؤلفه‌های تأمین حریم زنان به اموری بستگی دارد که بایستی از طرف خودشان رعایت شود. بخش عمده‌ای از مؤلفه‌های صیانت از حریم زنان نیز در سایه رعایت حقوق زنان و تعامل مطلوب جامعه با ایشان میسر می‌گردد. اموری که برای صیانت از حریم زنان و تکریم آنان در جامعه ضروری به نظر می‌رسند، در حوزه تکالیف شرعی، عرفی، اجتماعی و انسانی قرار می‌گیرند. از نظر اسلام عمل به تکالیف مورد نظر از قبیل انجام وظایف و مسئولیت‌های زندگی مشترک و حمایت از همسر و پاسداری از حریم او نه تنها موجب برتری مرد بر زن نمی‌گردد؛ بلکه وظیفه‌ای بدیهی است که به طور طبیعی بر عهده مرد قرار گرفته است. خداوند تبارک و تعالی در آیه ۳۴ سوره نور در این باره فرموده است که: «مردان، کارگزاران و تدبیرکنندگان [زندگی] زنانند، به خاطر آن که خدا مردان را [از جهت توان جسمی و تحمل مشکلات] بر زنان برتری داده، و به خاطر آن که [مردان] از اموالشان هزینه زندگی زنان را [به عنوان حقی واجب] می‌پردازند...» (انصاریان، ۱۳۸۳، ص ۸۴). حضرت امام سجاد (ع) در رساله حقوق در این باره می‌فرماید: «و أما حق الزوجة فان تعلم أن الله عز و جل جعلها لك سكنا و أنسا، فتعلم أن ذلك نعمه من الله عليك فتكرمها و ترفق بها و... أن ترحمها... و تطعمها و تكسوها، و إذا جهلت عفوت عنها» (علی‌بن‌حسین علیه‌السلام، ۱۴۲۱، ص ۲۷). اما حق زن بر تو [شوهر] این است که بدانی خدای عز و جل او را مایه آرامش و همدمی تو قرار داده است، و بدانی که همسری او برایت نعمتی الهی است و بر تو واجب است که او را گرمی داری و احترام نمایی و با او با ملایمت و سازگاری رفتار کنی... و بر توست که با وی با مهربانی سلوک نمایی و از نظر خوراک و پوشاک او را تأمین کنی و اگر جهالتی کرد از او درگذری (دلشاد تهرانی، ۱۳۸۳، ص ۱۳۶/۴). بر اساس مضمون‌های مندرج در مدل نهایی تحقیق که از بررسی محتوای آیه‌های قرآن به دست آمد، بخش عمده‌ای از امنیت و سلامت جامعه منوط به رعایت حریم زنان است، که نیمی از جمعیت را تشکیل می‌دهند. ایجاد زمینه عمل به آموزه‌های قرآن کریم در حوزه عفاف و حجاب، رعایت حقوق زنان در ازدواج و زندگی مشترک و پرهیز از نگاه غیرانسانی به این مقوله، معاشرت نیکو با زنان در حوزه فردی و اجتماعی، تأمین حقوق مادی زنان در عرصه‌های مختلف و چشم‌پوشی و پرده‌پوشی نسبت به لغزش‌های قابل اغماض و اموری که اگر فاش شوند، جامعه را به تباهی می‌کشاند، از موضوع‌های مهمی هستند که سلامت و سعادت جامعه را در پی خواهند داشت. در پایان خاطرنشان می‌نماید که طبق تعالیم خداوند تبارک و تعالی در قرآن کریم حراست و صیانت از حریم زنان یک واجب عینی برای آحاد امت اسلامی به شمار می‌رود، و عمل به دستورات پروردگار در این باره آرامش، امنیت و رشد و شکوفایی جامعه را تضمین می‌کند.

پیشنهادها: بر اساس آموزه‌های قرآن کریم پیشنهادهای زیر در حوزه صیانت از حریم زنان ارائه شد.

- افزایش آگاهی جامعه نسبت به حریم زنان در ابعاد مختلف با استفاده از رسانه‌های جمعی
- آگاه‌سازی دختران و زنان نسبت به حقوق خود در طول تحصیل از سوی وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم تحقیقات و فن‌آوری
- ارائه بسته‌های حمایتی مادی و معنوی از زنان سرپرست خانوار توسط دولت
- سیاستگذاری و برنامه‌ریزی برای استفاده از فضای مجازی جهت ارتقای فرهنگ عمومی در حوزه حریم زنان
- سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در نیروی انتظامی برای افزایش ضریب امنیت زنان در جامعه
- طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی و توجیهی توسط سازمان عقیدتی سیاسی برای ارتقای معلومات پرسنل نیروی انتظامی در حوزه حقوق و حریم زنان
- اهتمام ویژه به طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب در فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی
- تصویب قوانین مناسب برای حمایت از حقوق مالی و امنیتی زنان و ایجاد سازوکارهای لازم برای اجرای آن‌ها
- سیاستگذاری به منظور اجرایی نمودن برنامه‌های ستاد صیانت از حریم امنیت عمومی و حقوق زنان
- تشکر و قدردانی
- در پایان از رییس محترم مجتمع آموزش عالی زنان پلیس سرکار خانم دکتر شایگان و همکاران گرمی ایشان در دانشگاه علوم انتظامی امین به جهت مساعدت در غنی‌سازی مطالب این تحقیق تشکر و قدردانی می‌نمایم.

منابع

- قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۸۸). قرآن عربی - فارسی. قم: پژوهش‌اندیشه.
- ابن ابی‌حاتم، عبدالرحمن بن محمد. (۱۴۱۹ق). تفسیر القرآن العظیم. ریاض: مکتبه نزار مصطفی‌الباز.
- ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۳۸۱). پاداش نیکبها و کیفر گناهان. ترجمه ثواب الأعمال. قم: انتشارات سرور.
- ابن فهد حلی، احمد بن محمد. (۱۴۰۷ق). عده الداعی و نجاج الساعی. مصحح: موحدی قمی، احمد. بیروت: دار الکتب الإسلامی.
- ابن منظور، محمد بن مکرم. (۱۴۱۴ق). لسان العرب. مصحح: میر دامادی، جمال الدین. بیروت: دار الفکر للطباعة و النشر و التوزیع، دار صادر.
- ابو حبیب، سعدی. (۱۴۰۸). القاموس الفقہی لغة و اصطلاحا. دمشق: دارالفکر.
- آربلاستر، آنتونی. (۱۳۷۷). لیبرالیسم غرب ظهور و سقوط. مترجم: عباس مخبر. تهران: نشر مرکز.
- امینی، اشرف؛ جار اللہی، عذرا. (۱۳۹۳). رابطه پایگاه‌های اجتماعی - اقتصادی و احساس امنیت زنان متاهل شهر شیراز. نشریه پژوهش‌های انتظامی - اجتماعی زنان خانواده ۳(۲). صص. ۱۱-۱۰. قابل‌بازیابی از: <http://pssw.jrl.police.ir>
- انصاری، باقر. (۱۳۸۶). حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق اسلام تطبیقی و ایران. مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی. ۶۶، صص. ۵۰-۱. قابل‌بازیابی از: https://jflps.ut.ac.ir/article_11226_d9aaf6d64dd827bb914ebf5de343fa26_pdf
- انصاریان، حسین. (۱۳۸۳). ترجمه قرآن. قم: اسوه.
- بستانی، فؤاد افرام. (۱۳۷۵). فرهنگ ابجدی. مترجم: مهیار، رضا. تهران: انتشارات اسلامی.
- تیممی آمدی، عبد الواحد بن محمد. (۱۴۱۰ق). غرر الحکم و درر الکلم. قم: دار الکتب الإسلامی.

- حسینی همدانی، محمد. (۱۴۰۴ق). انوار درخشان در تفسیر قرآن. تهران: لطفی.
- حسینی زبیدی، محمد مرتضی. (۱۴۱۴ق). تاج العروس من جواهر القاموس. بیروت: دارالفکر.
- خمینی، روح‌الله-بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۸۹). صحیفه‌امام. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- دلشاد تهرانی، مصطفی. (۱۳۸۳). سیره نبوی «منطق عملی». تهران: نشر دریا.
- دهقان، اکبر. (۱۳۸۷). نسیم رحمت تفسیر قرآن کریم. قم: حرم.
- رسولی، اکبر؛ سلامت، سیدرحمان. (۱۳۹۵). بیانیه رئیس‌جمهوری اسلامی ایران؛ متن منشور حقوق شهروندی. تهران: ریاست جمهوری، معاونت حقوقی، معاونت تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور، اداره چاپ و انتشار.
- سبزواری، محمد. (۱۴۰۶ق). الجدید فی تفسیر القرآن المجید. بیروت: دار التعارف للمطبوعات.
- صفایی، حسین. (۱۳۷۰). دوره مقدماتی حقوق مدنی. تهران: انتشارات میزان.
- طباطبایی، محمدحسین. (۱۳۷۴). ترجمه تفسیر المیزان، مترجم: موسوی، محمد باقر. قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی.
- طبرانی، سلیمان بن احمد. (۲۰۰۸م). التفسیر الکبیر: تفسیر القرآن العظیم (الطبرانی). اردن: دارالکتب الثقافی.
- طبرسی، فضل بن حسن. (۱۳۷۵). تفسیر جوامع الجامع. مترجم: غفوری، اکبر. مشهد: آستان قدس رضوی.
- علی بن حسین (ع)، امام چهارم. (۱۴۲۱ق). رساله الحقوق للإمام زین العابدین علیه السلام. تهران: انتشارات بین المللی الهدی.
- علیمردانی، اکرم؛ عبدالهی، زهره؛ استرکی، اکبر. (۱۳۹۵). استراتژی به کارگیری پلیس زن در یگان ویژه با شناسایی فرصت‌ها و تهدیدات، نقاط قوت و ضعف. نشریه پژوهش‌های انتظامی - اجتماعی زنان خانواده. ۷ (۴)، صص. ۱۶۷-۱۷۸. قابل بازیابی از: <http://pssw.jrl.police.ir>
- عهد عتیق (۱۳۹۶). تهران: هرمس.
- قرشی بنابی، علی اکبر. (۱۴۱۲ق). قاموس قرآن. تهران: دار الکتب الاسلامیه.
- قنوتی، جلیل؛ جاوید، حسین (۱۳۹۰). حریم خصوصی حق یا حکم. فصلنامه علمی پژوهشی حقوق اسلامی. ۳۱ (۳)، صص. ۳۲-۷. قابل بازیابی از: <http://pssw.jrl.police.ir>
- کاشانی، فتح‌الله بن شکرالله (۱۳۱۳). منهج الصادقین فی إلزام المخالفین. تهران: کتابفروشی اسلامییه.
- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی (۱۴۰۳ق). بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار (ع). بیروت: دار إحياء التراث العربی.
- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران (۱۳۷۱). تفسیر نمونه. تهران: دار الکتب الإسلامیه.
- میر فرهادی، اصغر؛ شایانی، زهرا (زمستان، ۱۳۹۳). تحلیلی از ابعاد خشونت علیه زنان و ابعاد دینداری در خانواده در شهر یاسوج. نشریه پژوهش‌های انتظامی - اجتماعی زنان خانواده. ۳ (۲)، صص. ۲۵-۳۲. قابل بازیابی از: <http://pssw.jrl.police.ir>